obyčejem nezavieží (podle lat. si principales personae rem ratam habituram vel judicatum solvi pro suis procuratoribus, ipsos ab omni satisdatione relevantes, se nullo modo obligarunt) jestliže se osoby vedoucí při (tedy ty, jež se dávají zastupovat) samy nějakým způsobem nezaváží přijmouti na místě svých plnomocníků rozhodnutí nebo zaplatiti v případě odsouzení, zprostivše je veškerého ručení – 68 *sváru* sporu – 68-69 *když jedno společníka neboli společníky své věc příjemnú uručili by mieti* jen když se zaručí, že jejich společníci přijmou rozhodnutí – 70 *přihotovují se* upravují se; *opálají se* přetřásají se, probírají se (ventilantur) – 71 *před jich vyjitím* dříve než se začnou projednávat – 73 *budeť... bráno se* bude se postupovat

74 *o nehrdání potřebného úřadu* o nepohrdání potřebným úřadem, o respektu k potřebnému úřadu – 75 *řečníkuov* právních zástupců ve sporu, advokátů – 76 *o předchozech k souduov zvyklosti* o předpokladech k provozování, konání soudů (de praeambulis ad judiciorum exercitium) – 77 *napořád* po pořádku – 81 *ot věci:* lat. reus „obžalovaný" spojeno s res „pře"; *viní se* je obviňován; *neboť jest* buď jest; *pořádný* řádný (ordinarium) – 82 *kromě pořádu* mimořádný (extraordinarium) – 84 *tudiež* tamtéž – 85 *posilňuje* zabezpečuje; *tieže slavně* táže se slavnostně – 87 *nálezem vynášejí* vyhlašují, oznamují rozhodnutí, usnesení; *den s hodinú býti příhodné* (podle lat. diem una cum hora esse habiles) že den a hodina jsou příhodné – 89 *soudce* soudcové; *dlužni* povinni; *otložiti času svátečnieho* učinit odklad ve svátek – 91 *hotovějše* ochotnější, náchylnější; *vyslaviece* slavnostně zaháje; *obyčejem zvyklým* obvyklým způsobem – 92-93 *poctivost a stydlivost soudná* úcta a vážnost k soudu – 93 *s čistými nravy* s bezúhonnými mravy (castis moribus) – 94 *propověz* vylož, přednes – 95 *celému* bezúhonnému (integro) – 96 *túto výpovědí* tímto ustanovením – 97 *podlé oné řeholy práva:* citována právní zásada obsažená v zákoníku papeže Bonifáce VIII. (Friedb. 2, 1123) – 98 *úřad milostivosti* (podle lat. officium pietatis) mravní závazek, povinnost; *soudcóm svrchovanú pilností opatřiti* aby soudcové velmi pečlivě učinili opatření – 101 *řečňoval by* působil by jako řečník, právní zástupce, advokát; *skrze soudci* soudcem – 102 *úřadu potom nesměj otpierati* neodvažuj se potom odmítati úřad – 103 *připuzováni* nuceni, donucováni – 104 *bezděky* proti své vůli; *proti svým spolukrevníkóm* proti svým pokrevným příbuzným; *až do pátého spolukrevnosti kolena* až do pátého stupně příbuzenství – 106 *příčinú obrany neboli opravy* z důvodu ochrany nebo ručení za právní závady (při prodeji pozemků); *manstvie učinili sú* vstoupili v manský poměr, zavázali se podřízeností – 107 *ty osoby se... drážditi* (podle lat. has personas se... provocare) aby se ty osoby dráždily – 109-110 *poněvadž... přidávaly by* (podle lat. cum... tribuant) poněvadž přidávají; *rytěřují* konají službu; *obránce při* právní zástupci – 111-112 *aniž méně pravie se věci obecnie... opatrovati* (podle lat. nec minus dicuntur rei publicae et singulari utilitati singulariter providere) praví se, že se starají o veřejný i soukromý prospěch ne méně – 113 *polúplátí* pancířů, brnění; *by požívali* užívali by – 114 *zachovávajíce* ochraňujíce; *zkušenie věci* zkušenost – 114-115 *úřad býti... potřebný* (podle lat. officium esse... opportunum) že je úřad potřebný – 118 *aby v škodu některú neuběhli* aby neutrpěli nějakou škodu

Poznámky ediční

Zakládací listina Betlémské kaple

Listina Hanuše z Milheimu se zachovala v lat. orig. v archívu Karlovy university sign. I 27 a byla vydána v Monumenta historica universitatis Pragensis II, Praha 1834, s. 300-308. Překlad J. Pražáka otištěn v chrestomatii V. Husy, Naše národní

minulost v dokumentech I, Praha 1954, s. 99-103 a v úpravě Fr. Heřmanského ve výboru Duchem i mečem, Praha 1958, s. 267-272. Zde otiskujeme tento překlad v úpravě a s poznámkami A. Molnára.

Dekret kutnohorský

Originál Dekretu kutnohorského se nedochoval, ale je zachováno několik spolehlivých soudobých opisů. Vydán byl několikrát; za základ našeho překladu vzato kritické vydání G. Friedricha, Dekret kutnohorský, Praha 1909, s. 67-68 (též ČČH 15, 1909, I-XII). – Z bohaté starší i nejnovější literatury uvádíme dále především soubor referátů a příspěvků z vědecké konference, pořádané k 550. výročí Dekretu v r. 1959: Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 2, Dekret kutnohorský a jeho místo v dějinách, Praha 1959, kde shrnuta i starší literatura. Nejnověji srov. J. Kejř, Sporné otázky v bádání o Dekretu kutnohorském, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis III, Praha 1962, s. 83-121. – Přeložil J. Kejř.

Jan z Jesenice: Obrana Dekretu kutnohorského

Jediný rkp kdysi v klášteře břevnovském, nyní nezvěstný. Vydali: K. Höfler, Geschichtschreiber der husit. Bewegung II, Vídeň 1865, s. 156-165, pod názvem Apologia (s mnohými chybami) a Fr. Palacký, Documenta Mag. Ioannis Hus, Praha 1869, s. 355-363, s názvem Defensio mandati, dnes běžným v literatuře. Vydání Palackého je dnes základem vědeckého zkoumání textu; slouží též jako předloha našeho překladu úvodní části spisu (s. 255-257) a jeho závěru (s. 361-363). – Literatura pojednávající o Dekretu kutnohorském se vesměs zabývá i jeho obranou (srov. ediční pozn. k Dekretu). – Ukázky přeložil J. Kejř.

56 soudržnosti: consistentia] con...stantia *Pal* – 62 *vynecháno několik nepřesných citací práva římského a kanonického*

Akty ústavní a mezinárodně právní

Zápis sněmu čáslavského z r. 1421

Zápis je znám v dvojí podobě. První, uveřejněná zde, je zachována v rkpe pražské UK XXIII D 163, fol. 403b-405a *(G)* a odtud otištěna Fr. Palackým, AČ 3, 1844, 226-230 *(Pal)*. O tom srov. F. M. Bartoš, Několik záhad v životě Prokopa Velikého, Sborník historický 8, 1961, 180 – Druhou variantu, znění pro šlechtu, pojal do své kroniky Vavřinec z Březové. Vydal J. Goll, FRB 5, Praha 1893, s. 486-488; zde i výčet rkpů v úvodu na s. 25n. Důležitější varianty z tohoto znění uvádíme podle rkpu pražské UK I D 10, fol. 321b-323b *(A)*. – Z bohaté literatury o dějinách husitství tohoto údobí, zabývající se sněmem čáslavským, uvádíme poslední práce: F. G. Heymann, The National Assembly of Čáslav, Medievalia et humanistica 8, Boulder (Colorado) 1954, s. 32-55; I. Hlaváček, Husitské sněmy, Sborník historický 4, 1956, 78-83, kde uvedena starší literatura.

1-2 purgmistři... legát *G*] *chybí v A* – 3-5 Čeněk... příchylnými *G*] *chybí v A* – 3 z Veselé] *v G následuje asi 50 jmen, mezi nimi i Jan Žižka z Trocnova* – 5-6 listem...

uslyšie *G*] li[tem etc. *A (ostatek chybí)* – 6 rozličné *G*] rozbrojené *A* – 15 naší *G*] *chybí v A* – 18 máme *Pal*] *není v G, A* – 22 po království Českém *G*] po království Českém a markrabství Moravském *A*; bez příkazy *G*] bez překážky *A* – 34 kázáni *G*] kaženi *A*; o této zemi České *G*] o těchto zemiech, České i Moravské *A* – 35 království a jazyku českému *G*] království i markrabství i jazyku jich *A* – 38 a *A, Pal*] *není v G* – 39 škodlivosti došlo převeliké *G*] k škodlivosti došli veliké *A* – 40 nepřijímali ani jměli *A, Pal*] neprzigimati ani gmieti *G* – 48 vytrhnúce *G*] odtrhnúce *A* – 56 Berku *A, Pal*] Berka *G*; z pánuov *G*] pány *A* – 57 z pánuov pražských a obce *G*] měštěnín velikého města Starého a Nového měst pražských *A* – 59 z Boharyně *G*] z Boharzynie *A*; Francu z Rosentála *G*] Ffranče z Rozmitala *A* – 60 Vacka z Žatce *G*] Wachu z Tattie *A*; Petra Hostic z Kúřimě *G*] Matěje z Hostic z Kúřima *A* – 64 i ukrocení *G*] *chybí v A*; potržek a nesvorností *G*] puotek i nesvorností *A* – 72 krajiny *A*] kragine *G*, krajině *Pal*; tehdy slibujem *G*] tehdy jim slibujem *A* – 75 v tom překazila *G*] překážela *A* – 76 muož *G*] moc má *A* – 78 ten nebo ti *G*] ten *A* – 79 mají připuzeni býti *G*] má připraven býti *A*; a jej... mieti *G*] *chybí v A* – 80 dále... vládařuov *G*] *chybí v A* – 81 některý *G*] někteří *A* – 84 v svých nesnazšiech věcech *G*] všech nesnadných věcech *A* – 86 kněze Jana kazatele *G*] *chybí v A* – 87 také znamenitě *G*] *chybí v A* – 88 ti jistí *G*] *chybí v A* – 89 najprv příštieho *G*] najblíž příchodného *A* – 93-94 a jednostajnie svolenie... od obcí svrchu psaných *G*] a jednostajné svolenie bylo ot obcí svrchu psaných *A* – 95-110 Také... jmenována *G*] *chybí v A* – 112 našich *G*] naſſie *A*; beze všeho na nás *G*] beze všeho nás *A* – 116 vedlé nálezu vládařuov napřed psaných *G*] vedlé nálezuov svrchu psaných *A*

List mírný českých stavů

Originál listu uložen v SA v Jindřichově Hradci, sbírka pergamenů č. 115; je na něm přivěšeno 68 pečetí. Vydal Fr. Palacký, AČ 1, 1840, 245-249. – Podrobné poučení o listu a jeho politickém pozadí a významu podal R. Urbánek, České dějiny III/1, Praha 1915, s. 468-478; tam i odkazy na starší literaturu.

Ukázka zahrnuje tyto úseky listu (označujeme je podle edice Palackého): úvodní části (s označeným vynecháním jmen), body 1-3, bod 14 s celým závěrem.

2 *za* maršálek království Českého *následuje 59 jmen pánů a zemanů* – 34-35 nerovné, a nesnadno což jest *rkp*] nerovné a nesnadné, což jest *Pal* – 40 *za* nemělo *vynechána střední část listu* – 49 zdržeti *rkp*] držeti *Pal*

Návrh světové mírové organizace

Lat. text je zachován v pěti rukopisech: Varšava, Archiwum główne akt dawnych, Metryka koronna, tom XI, pag 578-587; Klagenfurt, Bischöfliche Bibliothek, XXX c 29, fol. 183a - 190a; Gdańsk, Biblioteka Polskiej Akademii Nauk, 2031, fol. 361a - 367b; NK v Paříži, Nouvelles acquisitions francaises, 7973, fol. 9a-18b a 6971, fol. 336a-340a. – Edici opřenou o nové rukopisné zkoumání a v zásadě vycházející z rukopisu gdaňského pořídil F. M. Bartoš v příloze k studii Návrh krále Jiřího na utvoření svazu evropských států a jeho původce doktor Martin Mair, Jihočes. sborník hist. 12, 1939, 74-81 (též zvl. otisk); přetištěno, spolu s českým překladem J. Kincla, v chrestomatii Prameny k dějinám státu a práva v Česko-

slovensku II, Praha 1959, s. 59-74. Text návrhu podle nově zjištěného varšavského rukopisu, který je nutno považovat za nejlepší ze známých zápisů, otiskuje J. Kejř, Právněhistorické studie 9, 1963 (v tisku). – Z literatury: R. Urbánek, Zahraniční politika krále Jiřího z Poděbrad, sborník Co daly naše země Evropě a lidstvu I, 1939, s. 112-117; B. M. Koreckij, Projekt Jurija Podebrada ob organizacii mira i bezopasnosti, Izvestija AN SSSR, otd. ekonomiki i prava 1946, č. 5, s. 382-396; V. Vaněček, Dva návrhy na světovou mírovou organizaci, Věda a život 1959, 13-17; J. Polišenský, Problémy zahraniční politiky Jiřího z Poděbrad, Sborník prací historických, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, facultas philosophica I, Historica 1, Praha 1960, s. 107-125. Nejpodrobněji se historií návrhu zabývá R. Urbánek, Věk poděbradský IV, Praha 1962, s. 576-770; z hlediska právnického V. Vaněček, Eine Weltfriedensorganisation nach den Vorschlägen des böhmischen Königs Georg von Podiebrad und nach den Ideen des Johannes Amos Comenius, Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Jahrgang 1962, No 3, Berlín 1963 (tam další literatura téhož autora i ostatní).

Pro naši ukázku převzat s úpravami překlad J. Kincla.

Česká listina

Královské prominutí vin Mikuláši z Husi

Originál listiny uložen v SÚA v Praze (býv. AZČ), sign. ANM–F 20. Vydal Fr. Palacký, AČ 3, 1844, 288 *(Pal)*. – O Mikuláši z Husi psal naposled F. M. Bartoš, Čas. Společnosti přátel starožitností 69, 1961, s. 197-204.

11 Jedne] Gegne *rkp* – 14 našich *Pal*] naſſiech *rkp*

Listina Stibora z Stibořic

Listina byla dříve v soukromém majetku, nyní v SA v Nitře (fond Medňanský – Beckov). Vydal paleograficky L'ud. Novák, Najstaršia, doteraz neznáma česká listina zo Slovenska, Linguistica slovaca 3, Bratislava 1941, s. 130-133. Otiskujeme podle fotografie reprodukované v uvedené stati. – O listině četné zmínky u B. Varsika, Slovenské listy a listiny z 15. a 16. storočia I, Bratislava 1956.

6 Herinkovi *Varsik*, Hernikowi *Novák*] *podle rkpu nelze rozhodnout* – 22 dokadž] dakadz dokadz *rkp*, dokadz dokudz *Novák* – 23-24 panie Kateřiny] panye katherzin i *rkp*, panye katherznu *Novák*; věrné ruky] k wierne rucze *rkp*, s wierne rucze *Novák*

Privilegium Kutné Hoře

Z originálu, chovaného v Městském a horním archívu v Kutné Hoře č. 23 (staré č. 5), vydal Fr. Palacký, AČ 6, 1872, 420 *(Pal)* a nově J. Čelakovský a G. Friedrich, Codex iuris municipalis 3, Privilegia královských měst českých 1420-1526, Praha 1948, s. 65 *(Čel)*. Reprodukce listiny je v studii J. Kejře, Právní život v husitské Kutné Hoře, Praha 1958, před s. 129.

4 že z zdravé *Pal*, *Čel*] Ze zdrawe *rkp* – 5 na Horách Kutnách *Pal*] nahorachcutn *rkp*, na Horách Cutn(ách) *Čel* – 6 z moci] moczij *rkp*, moci *Pal*, mocí *Čel* – 15 navráceny *Pal*] nawraczeny *rkp*, navráceni *Čel* – 17 jim] gich *rkp*, jich *Pal*, *Čel*

Privilegium krále Jiřího pro město Slaný

Listina známa jen z opisu z 16. stol. v rkpe SÚA v Praze (dř. AZČ), RKP 2450, s. 459-462. Vydal J. Čelakovský a G. Friedrich, Codex iuris municipalis 3, Praha 1948, s. 464-466 *(Čel)*.

5 z Kunvaldu *Čel*] z Czunwaldu *rkp* – 8 svědčících *rkp*] svědčícími *Čel* – 23 pod purkrecht *Čel*] od purkrecht *rkp* – 31 hofrychtéře *Čel*] hoffminczr *rkp* – 33 slušely *Čel*] ſluſſela *rkp* – 37 přečiniti *Čel*] przyczíniti *rkp*

Městské právo

Práva soběslavská a staropražská

Dochována v mnoha rkpech, které se dělí na čtyři redakce autorské a jednu neautorskou; vedle toho je i redakce smíšená. Za základ našeho vydání bereme nejstarší rkp, uložený v NK ve Vídni č. 3454, fol. 141a-143b *(V)*; varianty uvádíme z rkpu AMP č. 1865, fol. 297b-300a *(P)*, který patří k třetí redakci. Vznik třetí redakce souvisí patrně s volbou Jiřího z Poděbrad za českého krále r. 1458. Tyto informace o rkpech a jejich filiaci poskytl dr. Vl. Sedlák na základě své dosud nepublikované studie. – Památka byla poprvé vydána (z jiného rkpu) K. J. Erbenem, Výbor II, sl. 315-346 *(Výb)*; chybí tam prvá část textu obsahující Práva soběslavská. Kritickou edici na základě rkpu *V* připravil R. Schranil, Die sogenannten Sobieslaw'schen Rechte, Mnichov-Lipsko 1916 *(Schr)*. K oběma edicím přihlížíme v poznámkách.

– Soběslavská práva

Rkp *V* fol. 141a-142a; *P* fol. 297b-298b; Schranilovo vyd. s. 55-58.

1 pražského a *V*] *nemá P* – 7 pod takovú úmluvú *V*] pod takú úmluvú dole napsanú. O tom, že (zie) Němci nemají v úřadiech býti *P* – 11 Svolenie kniežat, pánóv i měst *V*] Když by země od pána osiřala, kým a kterak má zpravována býti *P* – 13-14 nebylo kniežectví *V*] nebylo (k) kniežěctví *Schr*, nebylo... ke kniežecství *P* (*pod. ř.* 16) – 20 O svobodách a právích *V*] O svobodě Starého Města pražského *P* – 24 meze bráněnie *V*] země bráněnie *P* – 26 O volení kniežete českého *V*] O volení pána k zemi *P* – 33 O potvrzení práv *V*] O přísazě pána k zemi voleného *P* – 37 O křivdě *V*] O tom, kdyby pan král přísahy zemi nedržal *P* – 46 ot Nadslava *V*] od Radslava *P*

– Staropražská práva

Rkp *V* fol. 142a-143b; *P* fol. 298b-300a; Schranilovo vyd. s. 58-62; Výbor II, sl. 315-319.

1-5 Léta... českého *V*] *nemá P* – 6-7 Tyto jsú... ot kniežat *V*] *nemá P*, *Výb* – 8 Item o konšelském ustavení *V*] O tom, kto purgmistrem u Praze nemá býti *P*, Němec nemá purgmistrem býti *Výb* – 9 Nižádný Němec cizozemec, kterýž *V*] Item najprvnější kus jest tento, že žádný Němec, kterýž *P*, Najprvnější kus jest tento, že žádný Němec, kterýž *Výb* – 11 Purgmistr má samomu králi *V*] O vzdání pečeti *P*, Nemá pečeť dána býti od purgmistra ižádnému než králi... *Výb* – 14 O konšeléch *V*] O tom, kolik má konšeluov býti *P*, Kolik jmá býti konšeluov *Výb* – 15 a šest, ješto by německy uměli *V*] a šest Němcuov, kteříž by česky uměli *P*, *Výb* – 17 O přísaze *V*] Kde mají konšelé přísahu bráti *P*, Od koho konšelé mají přísahu bráti a kde *Výb* – 20 O dvořáciech *V*] O tom, kto konšelem nemá býti *P*, Kto nemá býti konšelem *Výb* – 22 cizoložník *P*] Czi[zoloznik *V* – 24 Králi u poselstvie *V*] O poselství králi od konšeluov *P*, Kto mají k králi jezditi v poselství *Výb* – 26 voleni *V*] zvoleni. O konšelství *P*, voleni. Nemá býti konšelem *Výb* – 27 na šantroky *V*] na šadkúfy *P*, *pod. Výb* – 29 Listy na zmatky *V*] O témž *P*, Kto listy kupuje *Výb* – 30 kupuje *V*] kupuje. O volení konšeluov *P*, kupuje. Každý z starých konšelóv jmá dáti tři napsané *Výb* – 33 Ktož za penieze přisahá *V*, *pod. Výb*] O témž *P* – 36 Sáhla na konšely *V*] O tom, když obec na konšely sáhne *P*, O sáhnutí obce na konšely *Výb* – 39 Nemá konšelem... *Schr*] Nema konſſé *V*, O témž *P*, Nemá býti konšelem, leč prvé tři léta bude přísahu mieti *Výb* – 42 Konšel z města *V*] O tom, že ižádný konšel z rady ani z města jíti nebo jeti nemá bez odpuštěnie *P*, Konšel nemá z rady jíti ani z města jeti *Výb* – 50 neučiní *V*] neučinil by *Výb*, neučinil, že by obědu nedal *P* – 52 Ktož s městem netrpí *V*] O témž *P*, Měštěnín usedlý jmá býti konšelem *Výb* – 56 Nemá s pečetí... *V*] Že purgmistr nemá s pečetí z města jeti ani jíti *P*, Purgmistr s pečetí nemá choditi z města *Výb* – 58 skrze něj *V*] *nemá P*, *Výb* – 59 Výše padesáti *V*] O témž *P*, Kterak mnoho jmá mieti, ktož konšelem bude *Výb* – 62 Hudec, pištec *V*] O témž *P*, Nemají konšelé býti *Výb* – 63 barvieř *V*] bradieř *Výb* – 65 Nemají déle seděti *V*] O řádu konšelském *P*, Pokud konšelé mají seděti *Výb* – 68 sedati *V*, *Výb*] seděti *P*; jako opil *V*] jako dnes opil *P*, *Výb* – 71 O hodování konšelóv *V*] Žádný konšel aby na groš obecní netrávil *P*, Konšelé nemají na obecní groš hodovati *Výb*

Žilinská kniha

Je uložena v Okresním archívu v Žilině, městské odd., sign. A 1. Vydal ji V. Chaloupecký, Kniha žilinská, Bratislava 1934 *(Chal)* s obsáhlou úvodní studií, ke které připojil R. Rauscher ještě pojednání O právu magdeburském německým jazykem v knize Žilinské. – Cennou pomůckou je Slovník k Žilinské knize, sestavený Fr. Ryšánkem, Bratislava 1954 *(Ryš)*.

Rkp má četné slovakismy všeho druhu: *-e-* po retnicích m. *-ě-* (*svedomo*, *mesta*, *meli sú* aj.), *-r-* místo *-ř-* a naopak (písař pro *-ř-* neměl cit a píše *prze* m. *pre*, *kterzehoz*, *Prziewize*), tvary *všetka rada*, *k sebe*, slova *boženík*, *večisté* aj.

I – Rkp fol. 98b, vyd. s. 105.

2 Ryš Hanuš *Ryš*] Rys Hanus *rkp*, *Chal* – 7 pre] prze *rkp*

II – Rkp fol. 99b, vyd. s. 109.

4-5 že smy *Chal*, *Ryš*] zes mij *rkp* – 5 Prievize] Prziewize *rkp*

Prokop, písař novoměstský: Kancelářská rukověť

Lat. text zachován ve třech rkpech: rkp býv. Thunovské knih. v Děčíně č. 212, nyní v pražské UK XIX C 18 (s českými meziřádkovými glosami), rkp APH (dř. Kap. Praž.) K 34 (neúplný) a rkp pražské UK I F 16, fol. 1a-31b. Vydal Fr. Mareš, Prokopa písaře Nového Města pražského Praxis cancellariae, Historický archív 32, Praha 1908. Naše ukázky jsou přeloženy z této edice (s. 3, 4, 5, 6, 15, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 39, 45) a shrnují toliko výklad o základních druzích a povaze městských knih pomíjejíce příklady zápisů, jež tvoří větší část celého díla. – Přeložil J. Kejř.

Horní právo

Práva královská horníkuov

Stč. překlad Ius regale montanorum vydal H. Jireček, Codex juris Bohemici I, Praha 1867, s. 267-435, paralelně s textem latinským *(Jir)*. Základem vydání českého překladu je rkp UK v Praze XVII H 29, fol. 332a-431a (z r. 1524). Naše ukázky otištěny z rkpu strahovského DE IV 24 (z r. 1460 – *S*). Varianty uvedeny z rkpu strahovského DD V 50 (z r. 1469 – *T*) a z rkpu pražské UK XVII D 43 (z r. 1528 – *U*); varianty z Jirečkova vydání uvádíme, pokud se jeho text neshoduje s rkpem *U*. – Starší bohatá literatura je shrnuta v díle A. Zycha, Das böhmische Bergrecht des Mittelalters I-II, Berlín 1900; nejnověji věnoval pozornost speciálně čtvrté knize zákoníka H. Bulín, Nejstarší kodifikace procesního práva v Čechách, Právněhistorické studie 2, Praha 1956, s. 85-125.

– První kniha

Rkp *S* fol. 131a-132b; *T* fol. 112a-114a; *U* fol. 15a-16a; Jirečkovo vyd. s. 313 až 317.

Nadpis: O rozdělitelích rudy *S*] O rozděličiech rudy *T*, O rozděliteléch rudy a úřadu jich *U* – 1 zdvíhanie času *S*, *T*] když jest čas rudy zdvíhanie *U* – 2 v slušné diely rozděliti *S*, *T*] aby oni... na hodné diely rozdělovali *U* – 4 nám dlužný jest *S*, *T*] na nás slušie *U* – 8 pod mocí učiněné přísahy *S*, *T*] pod mocí přijaté přísahy *U* – 10 přestupitel tohoto ustanovenie byl by *S*, *T*] bude shledán přestupitelem toho ustavenie *U* – 11 se zlú pověstí *S*, *T*] s pohaněním a se zlú pověstí *U*; složen buď *S*, *T*] buď ssazen *U* – 12 rozděliče koše rozdělenie mieti *S*, *T*] aby rozdělitelé koše rozdělovánie měli *U*; ot starého obyčeje *S*, *T*] starodávním obytčejem *U* – 21 věrně svuoj naplň úřad a dokonale *S*, *T*] mají svuoj úřad plniti věrně a právě *U* – 24 pravenie *S*, *T*] nápisu *U* – 25 mají děleny býti *S*,*T*] *U dodává:* tak že, jakož přes den a noc jest čtrmezcietma hodin a v těch jest čtyřikrát šest hodin, takež dělníci v těch čtrmezcítma hodinách čtyřikrát se měnie, neb se dostane každým dělníkuom jedno za šest hodin dělati *(též Jir)* – 26n. A tak prvnie hodina erntagešicht..., ono německy a toto česky nazývá se *S*, *T*] A tak první hodinu Němci jmenují ertagešicht... *(atd.) U*, *pod. Jir* (erntageschicht) – 33 po dvě šichtě *S*, *T*] dvou šichtú, t. dvú čtvrtí dne a noci *U*; aby nezhynul *S*, *T*] aby brzo nešel *U* – 34 a to dlužni sú strážní doluov se vší pilností vyvarovati *S*, *pod. T*] a tohoť se strážní mají vší pilností vystřiehati *U* – 34-35 a takéž tento najat má býti rudú *S*, *T*] a tomuť také mzda má býti rudú

placena *U* – 38 nebo vybierají *S, T*] *nemá U* – 39 vyvolé *S, T*] mají moc voliti *U*; kteréž sobě poznají býti lepšie *S, T*] *nemá U*; dosti činiece jich pracem rudú *S, pod. T* (pracováním)] a majíť jim rudú platiti *U* – 41-42 O pacholciech na rumpálu dělajících nebo o hašpléřích *S, pod. T*] O pacholcích, t. hašpléřích, na točidle, to jest rumpále, dělajících *U* – 44-45 ne aby jakž mnoho..., dopuštěni buďte *S, T*] ne tak, aby sobě co kto z nich mohl uchvatnúti neb ukrásti, když by mezi ně vrženo bylo, neb toho nechc me dopustiti *U* – 46 jich dieluov pod obdržením *S, T*] pod zachováním jich taluov *U* – 48 O rudokupcích *S, T*] O rudokopáčích *U* – 49 někteří z rudokupcuov *S*, někteří z rudokupcóv *T*] někteří z erckaféřuov *U* – 50 proti naší věci obecní *S, T*] proti našemu obecnému dobrému *U* – 51 v kúpení rudy ot dlužné daleko vzdálené záplaty *S, T*] v kupování rudy daleko od hodné ceny *U* – 52 přijda jakožto podánie toho nevědomý *S, pod. T* (nevidomý)] přistúpě jako podánie toho nevěda *U* – 53 tak že praví kupci *S, T*] pro něžto praví erckaféři *U* – 56 dolu *S*] dluhu *T*, dolnieho diela *U* – 57 pod obdržením *S, T*] pod zachováním *U* – 58-60 a přestupníci... do našie komory s obrácením *S, T*] a ti, ktož to přestoupie, aby svých všech statkuov byli zbaveni s věčným pohaněním, a ti statkové bez náděje navrácenie do našie komory obráceni buďte *U* – 60 jiní strašili se takových věcí páchati *S, T*] jiní zděšeni byli a takových zlostí nesměli páchati *U* – 61-62 tak vyplenie se *S, T*] budú odlúčeni *U* – 62 rudokupcóm *S*] rudy kupcóm *T*, erckaféřuom *U* – 63 všeho *S, T*] našeho *U* – 64 z starého a z duovodného obyčeje *S, T*] z dávného pochváleného obytčeje *U* – 65 ač které sdýmali by *S, T*] kteréž by sdýmali, totíž spustili neb sehnali *U*; k měně přinesli by *S, pod. T* (přinosili)] do vechsle přinesú *U* – 66 Skonaly sú se prvnie kniehy o osobách k horám příslušných *S*] Skonaly sú se knihy prvnie o osobách k horám příslušných latíně i česky práva královského horníkóv přeslavného kniežete a pána, pana Václava, štědrého krále českého velebného *T*, Konec prvních kněh práva královského horničieho *U*

– Čtvrtá kniha

Rkp *S* fol. 160a-162b; *T* fol. 137a-139b; *U* fol. 34b-36b; Jirečkovo vyd. s. 377-383.

Nadpis: Počínají se kniehy... kapitola prvnie *S, pod. T* (přeslavného kniežete... štědrého krále)] Počínají se čtvrté kniehy o řádu soudném horníkuov, kapitola prvnie *U* – 1 Pečujícím nám přemnoho *S*] Pečlivost majíce my převelikú *T, U* – 2 méně nic *S, T*] nicméně *U*; nevyvolujícím mysliti *S*] vyvolujíce mysliti *T*, když chceme pomysliti, utýká nás péče pilná *U* – 3-4 aby ne po zmatciech *S, T*] aby ne po okolcích, totíž zmatciech *U* – 8-10 podlé správných ustanovení... nižádné nebýti chvíle *S*] podlé správných ustanovení správně osvědčujících, že nálezové proti zvyklému práva vypovědění žádné nejsú chvilky k přijetí *T*, podlé pravých ustanovení správně osvědčujících, že nálezové proti zvyklému práva vypovědění žádné nejsú chvilky, t. ku přijetí aneb ižádné moci nemají. Pokuta súdcí proti právu súdících *U* – 11 vládařstvími *S*] statky *T, U* – 13 nezóve *S*] nevzbuzuje *T, U* – 23-24 aby jistý rok... otpoviedati majíce *S*] aby v určený rok spolu okázali se před ním jedna druhé podlé spravedlnosti odpoviedati majíce *T*, aby v určený rok před ním se okázali v súdě spolu jedna druhé podlé spravedlnosti odpovídajíc *U* – 26 póhonu k němu dojíti otpieral *S, pod. T* (zapieral)] zapieral, by póhon k němu přišel *U* – 27 póhonného bez pochybenie věřiti se má přísaze *S*] póhonného bez pochyby věřeno má býti přísaze *T*, póhonného písaře (!) bez pochyby má věřeno býti *U* – 28 činěni býti *S, T*] dieti se *U* – 32 žalobník *S*] žalobce *T*, žaluobce *U* – 33 žalovati *S*] při vésti

T, *U* – 35 předešlý *S*, *T*] předešlý před súdem *U* – 35-36 a ač přítomnost jeho jmiena mohla by býti, pohnán buď *S*, *pod. T* (a jestliže)] a muož-li býti osobně nalezen, máť pohnán býti *U* – 39 při domu býti póhonóm *S*, *T*] aby se póhon dál před domem neb v domu *U* – 40 pohonidlného *S*] toho, ktož má pohnán býti *T*, *U* – 40-41 otevřeným hlasem pohoně v slyšení pomíjejících i souseduov *S*, *pod. T*] zjevným hlasem, aby i súsedé i jdúcí mimo duom slyšeli *U* – 44-45 aby na soudě spolu okázal se *S*] aby na súdě okázal se *T*, aby stál k soudu *U* – 45-46 takový den, ... i souseduov *S*, *T*] a tento den a tuto hodinu před domem jeho jest zjevně pohnán a to jsú slyšeli pomíjející i súsedé *U* – 48 bývají *S*, *T*] se dějí *U*; ač nebyli by vypověděni *S*] ač nebyli by vymluveni *T*, ač to nenie vymluveno *U* – 54 viněného *S*] vinného *T*, obžalovaného *U* – 55 potupú obžaluje *S*] potupú má obžalovati *T*, potupú neb nestáním má obžalovati *U* – 57 ot nastánie *S*] od snažnosti *T*, *U* – 58 nálezně zproštěn býti *S*] nálezem býti zproštěn *T*, aby nálezem jeho byl zproštěn soudu *U* – 59 výmienky *S*] odpory *T*, *U* – 63-64 dosti ujistil... zaplatiti *S*] uručil, že pán věc příjemnú mieti bude nebo odsúzenie zaplatí *T*, uručil, že pán jeho, t. žaluobce, neb obžalovaný to, což on vede, přijme, a bude-li odsúzen, že odsúzený zaplatí *U* – 65 bez dostiujištěnie *S*] bez uručenie *T*, *U*; nevěří se *S*, *T*] nezdá se *U* – 65-68 ač prvotnie osoby... nezavieží *S*] když prvotnie osoby věc za příjemnú mieti nebo odsúzenie zaplatiti za své poručníky, je ode všeho uručenie zprošťujíce, sebe nižádným obyčejem nezavieží *T*, kdyžto prvotnie osoby nezavázaly jsú se, že což poručníci jich provedú, to sdržie, a což bude usúzeno, že to zaplatie za své poručníky, tiem je ode všeho urukovánie zprošťujíce *U* – 69 věc příjemnú uručili by mieti *S*, *T*] uručie, že to chtie zdržeti, což on vyvede *U* – 80 Žalobník pak slóveť ot žaloby *S*, *pod. T*] Žalobník pak nebo póvod slóveť od žaloby a od vedenie, nebť vede při *U* – 81 Veškeren pak horní soud *S*] Vešken pak horský súd *T*, každý pak horský soud *U* – 82 zahájený *S*, *T*] zahájený neb pořádný *U* – 84 maje pósobiti *S*] jednati maje *T*, súditi chtě *U* – 85 posilňuje a potvrzuje *S*] zahajuje a potvrzuje *T*, zahájiti káže *U* – 87 nálezem vynášejí *S*] i súdie *T*, usúdie s potazem *U* – 89 otložiti času svátečnieho *S*] odložiti čas sváteční *T*, čas sváteční ctíti *U* – 90 skonati, což nastává *S*] dokonati, což nastává *T*, soud dokonati *U*; k hřešení *S*] k přestúpení *T*, *U* – 91 vyslaviece *S*] když vyslaven bude *T*, když... zahájen bude *U* – 92 pokoje soudného všem potvrď *S*] pokoj súdný všem zapověz *T*, pokoj soudný i kázeň všem jmieti má přikázati *U* – 96 túto výpovědí *S*, *T*] tiemto ustanovením *U*; první obdrží *S*, *T*] tehdy jej první obdrží *U* – 98 soudcóm svrchovanú pilností opatřiti *S*] aby súdce svrchovanú pilností opatřili *T*, *pod. U* – 103 viece *S*] potom *T*, *U* – 104 proti svým spolukrevníkóm a příbuzným *S*] proti svým přátelóm a příbuzným *T*, proti svým příbuzným a přáteluom *U*; spolukrevnosti *S*] příbuznosti *T*, příbuzenstvie *U* – 106 opravy *S*, *U*] opravenie *T*; manstvie *U*] gman[twie *S*, *T* – 107 rozumu *S*, *T*] rozumnosti *U* – 109 vynesená *S*] vydaná *T*, *U* – 110 obránce při *S*, *T*] řečníci, t. obránce při *U* – 111 pracujících *S*, *T*] pracovitých *U* – 113 štítuov, polúplátí *S*] štítóv, plátóv *T*, štítuov neb terčí a plátuov *U* – 116 aby se ohrazovali *S*, *T*] aby se mohli ohrazovati *U* – 118 neuběhli *S*, *T*] nevešli *U* – 119 ottud škody cítiti, otkudž *S*] z toho škody číti, odkudž *T*, škody z toho číti, dokudž *U*